

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Лесюк Владислав Станіславович

доктор філософії з економіки,
асистент кафедри економіки та публічного управління,
Полтавський державний аграрний університет
ORCID ID: 0000-0002-8370-6513
vladlesiuqua@gmail.com

У статті розглядаються концептуальні основи економічної інтеграції в системі міжнародних економічних відносин та обґрунтовується необхідність чіткішого розмежування пов'язаних категорій, що використовуються в сучасному економічному дискурсі. Актуальність дослідження визначається зростанням масштабів та складності інтеграційних процесів у світовій економіці, а також стійкою фрагментацією та суперечливістю понятійно-категоріального апарату, що використовується для їх опису. Метою статті є систематизація наукових підходів до тлумачення економічної інтеграції, а також розмежування регіональної та міжнародної економічної інтеграції в системі міжнародних економічних відносин. Дослідження базується на методах теоретичного узагальнення, порівняльного аналізу, систематизації, структурно-логічного моделювання та морфологічного аналізу наукових підходів. У результаті дослідження розроблено концептуальну модель економічної інтеграції, яка відображає взаємозв'язок між процесами, механізмами та результатами, а також бар'єри, що впливають на кожен з них. Крім того, запропоновано структурно-логічну модель взаємозв'язку регіональної та міжнародної економічної інтеграції, яка дала змогу виявити як їхні спільні характеристики, так і принципові відмінності. Наукова новизна статті полягає в обґрунтуванні диференційованого підходу до тлумачення регіональної та міжнародної економічної інтеграції. На відміну від поширеної практики трактування їх як синонімів, у статті доводиться, що регіональну економічну інтеграцію слід розуміти як політико-економічний процес у межах чітко визначеного географічного регіону, тоді як міжнародну економічну інтеграцію слід розглядати як ширший процес інтеграції національних економік у світову економіку шляхом зниження бар'єрів та інтенсифікації економічного співробітництва. Практичне значення дослідження полягає в можливості використання запропонованих концептуальних положень для подальших досліджень національних економік у контексті глобалізації та для оцінки перспектив і обмежень сучасних інтеграційних об'єднань.

Ключові слова: економічна інтеграція, регіональна економічна інтеграція, міжнародна економічна інтеграція, міжнародні економічні відносини, світова економіка.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В умовах сучасної світової економіки жодна країна не здатна забезпечити максимальну ефективність свого розвитку в умовах ізоляції. Економічна інтеграція перетворилася на невід'ємну складову міжнародних економічних відносин. Без неї нині складно уявити функціонування національних економік в умовах триваючої глобалізації та розвитку міжнародних організацій. Проте, незважаючи на те, що процеси економічної інтеграції набувають безпрецедентних масштабів та складності, у сучасному науковому дискурсі досі спостерігається фрагментарність і певна неузгодженість понятійно-категоріального апарату. Зокрема, проблемою залишається частина синонімізація різних понять, пов'язаних з інтеграційними процесами. Така термінологічна плутанина, а також суттєві відмінності у підходах вітчизняних та закордонних наукових шкіл до трактування сутності різних видів економічної інтеграції, ускладнюють розуміння сучасних макроекономічних процесів та перешкоджають формуванню надійного теоретичного підґрунтя для дослідження зовнішньоекономічної діяльності національних економік.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Питання сутності та розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці перебуває в центрі уваги багатьох дослідників. Вагомий внесок у вивчення концептуальних засад економічної інтеграції зробили вітчизняні вчені, зокрема Крутько М. А. [1]; Пилипенко Г. М., Пилипенко Ю. І. [2]; Птащенко О. В. [3]. Вітчизняна наукова думка традиційно розглядає економічну інтеграцію переважно через призму системного підходу, структурних трансформацій, виробничої кооперації та цілеспрямованого впливу національної економіки. Зі свого боку, закордонні дослідники, такі як Конє С. [4]; Сальваторе Д. [5]; Чень І. [6] пропонують більш ринково-орієнтований погляд. У їхніх працях основна увага зосереджується на процесах усунення бар'єрів, лібералізації економічної діяльності, створенні умов для вільного ринку та посиленні глобальної взаємозалежності.

Специфіку регіональної та міжнародної економічної інтеграції ґрунтовно досліджували Лизун М. [7]; Матюшенко І. Ю., Беренда С. В., Резніков В. В. [8]; Посохов І. М., Дюжев В. Г., Гусарова Д. М. [9];

© Лесюк В. С., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Приходько І. В. [10]; Шевчук О. В., Вовчук Л. А., Погорелова І. С. [11], а також закордонні науковці Дженна Г. М., Ян З., Абдоллахіан М. [12]; Ель-Аграа А. М. [13]; Кіпрота С. Дж., Сітьєнеї Ш. К. [14]; Оттавіано Дж. І. П. [15]; Фам Т. Т., Чан Ч. М., Нгуен Х. Ч. [16]; Чанг К. С. П. [17]. Вітчизняні автори у цьому контексті часто фокусуються на формуванні єдиних господарських систем та наднаціональному управлінні, тоді як закордонні – на створенні єдиного ринку та механізмах злиття національних економік зі світовою економічною системою.

Незважаючи на значну кількість праць, присвячених цій проблематиці, низка аспектів економічної інтеграції залишається дискусійною. Більшість опрацьованих підходів спираються на класичні економічні чинники, проте майже не враховують сучасні. Крім того, у наукових дослідженнях часто ототожнюються різні поняття економічної інтеграції, що зумовлено наявністю спільних рис цих макроекономічних явищ. Існуючі відмінності у підходах вітчизняних та закордонних науковців до трактування сутності понять потребують синтезу, усунення термінологічної плутанини та чіткого диференційованого розмежування відповідних концепцій. Недостатньо розкритими залишаються питання тлумачення цих категорій за масштабом, ставленням до бар'єрів, глибиною взаємодії та кінцевим результатом. Це зумовлює необхідність подальшого теоретичного узагальнення наукових підходів та формування цілісного бачення інтеграційних процесів у системі міжнародних економічних відносин.

Формування цілей статті. Метою статті є узагальнення та систематизація наукових підходів до трактування понять «економічна інтеграція», «регіональна економічна інтеграція» та «міжнародна економічна інтеграція», виявлення їх спільних і відмінних характеристик, а також обґрунтування концептуальних засад розмежування регіональної та міжнародної економічної інтеграції в системі міжнародних економічних відносин.

Методи дослідження. В основі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні методи, застосування яких спрямоване на комплексне розкриття сутності економічної інтеграції в системі міжнародних економічних відносин. Для уточнення змісту понять «економічна інтеграція», «регіональна економічна інтеграція» та «міжнародна економічна інтеграція» використано метод теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу. За допомогою порівняльного аналізу зіставлено підходи вітчизняних і закордонних науковців до трактування інтеграційних процесів, виявлено їхні спільні риси та принципи відмінності. Метод систематизації застосовано для впорядкування наукових підходів, виокремлення ключових ознак досліджуваних категорій та побудови логіки дослідження.

Для поглибленого вивчення структури й змістовного наповнення наукових підходів використано морфологічний аналіз, що дав змогу ідентифікувати основні елементи економічної інтеграції. Структурно-логічне моделювання використано при розробленні концептуальної моделі економічної інтеграції, а також моделі взаємозв'язку регіональної та міжнародної економічної інтеграції. Критеріальний підхід застосовано для прове-

дення порівняльного аналізу регіональної та міжнародної економічної інтеграції. Сукупне використання зазначених методів спрямоване на посилення обґрунтування авторських висновків та можливість формування диференційованого підходу до тлумачення інтеграційних процесів.

Результати дослідження. Без економічної інтеграції важко уявити сучасну систему міжнародних економічних відносин. Її значення зумовлене поглибленням глобалізаційних процесів, зростанням взаємозалежності національних економік, інтенсифікацією міжнародного поділу праці, а також активним розвитком міжнародних організацій. Саме інтеграційні процеси сьогодні значною мірою визначають напрями економічного співробітництва, формують нові механізми взаємодії суб'єктів міжнародних економічних відносин, а також створюють передумови для посилення їхніх конкурентних переваг.

У цих умовах дослідження економічної інтеграції набуває особливої актуальності. Економічна інтеграція виступає не лише як форма зближення національних економік, а й як складний багаторівневий процес, що охоплює економічні, політичні та соціальні аспекти співробітництва.

Поняття «економічна інтеграція» є складним та багатограним, що зумовлює наявність різноманітних підходів до його тлумачення. Порівняльний аналіз наукових поглядів дає змогу виокремити ключові особливості розуміння цього явища вітчизняними та закордонними вченими (табл. 1).

За даними табл. 1 вітчизняні науковці переважно фокусуються на цілях об'єднання (подолання криз, поєднання потенціалів) та механізмах управління (міждержавні угоди, узгоджена політика). Натомість закордонні вчені концентруються на інструментах (лібералізація, усунення бар'єрів) та наслідках (посилення взаємозалежності). У вітчизняних визначеннях сильніше простежується роль держави як головного учасника інтеграційних процесів. Закордонні визначення більше орієнтовані на створення умов для вільного функціонування ринку. Попри концептуальні відмінності, економічна інтеграція одночасно визнається і як тривалий процес, і як стан або результат.

Синтезуючи проаналізовані підходи, можна стверджувати, що економічна інтеграція – це багатовимірний процес зближення національних економік, що реалізується шляхом усунення торговельних бар'єрів за рахунок інституційного узгодження політик з метою посилення взаємозалежності та максимізації сукупного економічного потенціалу національних економік.

В умовах сучасної економіки жодна країна не здатна забезпечити максимальну ефективність свого розвитку в умовах ізоляції. Економічна інтеграція перетворилася на об'єктивну закономірність світової економіки. Для систематизації та візуалізації цього явища розроблено концептуальну модель економічної інтеграції (рис. 1).

Запропонована модель розкриває архітектуру інтеграційного економічного процесу, а саме демонструє взаємозв'язок між фундаментальними причинами об'єднання національних економік, діючими механізмами,

Визначення поняття «економічна інтеграція»

Автор	Визначення
Вітчизняні автори	
Крутько М. А.	«об'єднання держав, яке має виступати каталізатором для максимально можливого і ефективного використання трудових, природних, культурних, торговельних та інших потенціалів держав, подолання в них кризових явищ і зuboжіння населення» [1, с. 221]
Пилипенко Г. М., Пилипенко Ю. І.	«взаємний зв'язок виробничих процесів різних країн, що потребує проведення узгодженої політики суб'єктів» [2, с. 171]
Птащенко О. В.	«процес об'єднання національних економік різних країн, яка здійснюється шляхом формування міждержавних угод і узгодження регульованими міждержавними органами» [3, с. 75]
Закордонні автори	
Конє С.	«явище з багатьма вимірами та формами, а також процес і водночас результат цього процесу» [4, с. 405]
Сальваторе Д.	«торговельна політика дискримінаційного зниження або усунення торговельних бар'єрів між країнами, що об'єднуються» [5, с. 301]
Чень І.	«процес посилення економічної взаємозалежності між країнами шляхом лібералізації торгівлі, інвестицій та інших видів економічної діяльності» [6, с. 922]

Джерело: складено автором на основі [1, с. 221; 2, с. 171; 3, с. 75; 4, с. 405; 5, с. 301; 6, с. 922]

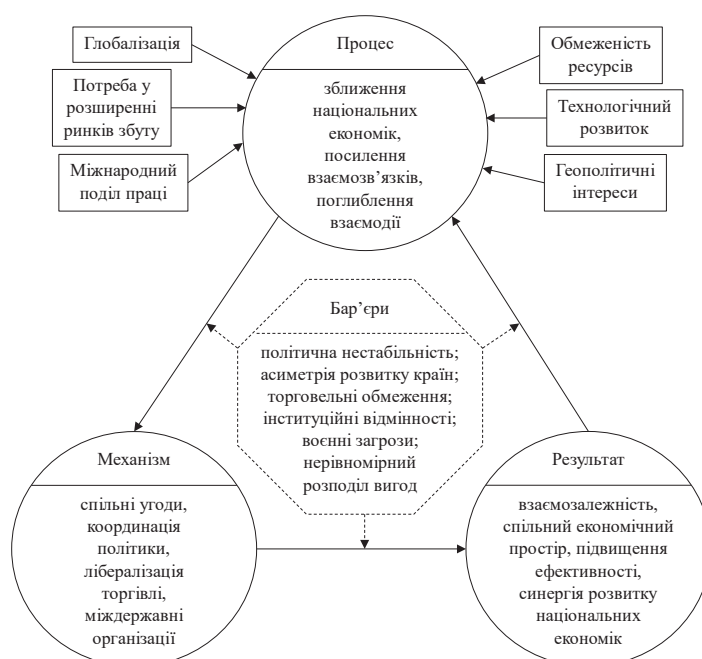

Рис. 1. Концептуальна модель економічної інтеграції

Джерело: розроблено автором

очікуваними результатами, а також бар'єрами, які неодмінно виникають на цьому шляху.

Модель на рис. 1 побудована як цілісна система взаємопов'язаних блоків, яку можна розділити на кілька ключових елементів. На процес економічної інтеграції впливають чинники, які змушують національні економіки інтегруватися. Їх можна умовно поділити на економічні та геополітичні. У центрі моделі знаходиться сам інтеграційний процес, який визначається як зближення національних економік, посилення взаємозв'язків та поглиблення взаємодії. Це стан постійної динаміки, до якого призводять вищезгадані рушійні сили.

Щоб процес не залишався лише теорією, потрібен механізм. Модель вказує, що інтеграція управляється через створення міждержавних організацій та спільні

міжнародні угоди, а також координацію політик та лібералізацію торгівлі. Механізм виступає інструментарієм, який спрямовує процес у потрібне русло для досягнення результату.

Кінцевою метою економічної інтеграції є результат. Ефективна економічна інтеграція повинна призвести до формування спільного економічного простору, зростання взаємозалежності (що знижує ризик конфліктів), загального підвищення ефективності та головне – до синергії розвитку (коли об'єднаний потенціал національних економік є більшим, ніж сума їхніх потенціалів поодиночі).

Водночас критично важливий вплив на економічну інтеграцію мають бар'єри. Політична нестабільність, воєнні загрози, асиметрія розвитку чи торговельні обмеження здатні загальмувати або навіть зруйнувати еконо-

мічну інтеграцію на будь-якому з етапів (від процесу до результату).

Таким чином, економічна інтеграція – це не автоматичний наслідок глобалізації, а складний, багаторівневий процес. Об'єктивні потреби є лише стартовим імпульсом, а для реального об'єднання необхідна свідома побудова дієвих механізмів. Досягнення бажаного синергетичного результату напряму залежить від здатності національних економік долати існуючі бар'єри. Якщо механізми економічної інтеграції не зможуть згладити асиметрію розвитку або справедливо розподілити вигоди, економічна інтеграція загальмується. Наявність воєнних загроз серед бар'єрів показує, що глибока економічна взаємодія (спільний простір) неможлива без базових гарантій безпеки та політичної стабільності.

Запропоновану концептуальну модель можна застосувати для оцінки перспектив та проблем будь-якого інтеграційного об'єднання (наприклад, євроінтеграції України), покроково аналізуючи: які є мотиви, які діють механізми, і які бар'єри зараз заважають досягти синергії.

Економічна інтеграція є одним з ключових напрямів розвитку сучасних міжнародних економічних відносин. З огляду на ускладнення її форм і механізмів особливої актуальності набуває уточнення змісту базових категорій, що описують інтеграційні процеси, а також виявлення спільних і відмінних рис між ними.

Розглянемо існуючі наукові підходи до визначення поняття «регіональна економічна інтеграція» (табл. 2).

Аналіз визначень у табл. 2 свідчить, що вітчизняна наукова думка тяжіє до економічного детермінізму, фокусуючись на інтернаціоналізації виробництва та спільному розподілі праці. Натомість закордонні підходи розглядають регіональну економічну інтеграцію як гли-

боко політичний та багатовимірний процес (включно із соціальною та безпековою сферами). Якщо вітчизняні автори вбачають результатом регіональної економічної інтеграції створення єдиного виробничого комплексу, то закордонні науковці визначають головною метою формування єдиного ринку без бар'єрів. Водночас закордонні автори справедливо наголошують на важливості цілеспрямованих політичних рішень урядів, без яких об'єктивні процеси ринкової регіоналізації не можуть трансформуватися у стійкі об'єднання.

Отже, сучасне розуміння регіональної економічної інтеграції потребує синтезу всіх підходів. Це не просто об'єднання національних економік чи зняття торговельних бар'єрів, а комплексний, керований політико-економічний процес зближення держав, що охоплює різні сфери суспільного життя та спрямований на створення спільного геоекономічного та геополітичного простору.

З іншого боку, розглянемо підходи до тлумачення сутності міжнародної економічної інтеграції (табл. 3).

На основі понять, наведених у табл. 3, можна виділити ключові відмінності та спільні риси у трактуваннях міжнародної економічної інтеграції. Вітчизняні автори частіше наголошують на системних політико-економічних змінах, наднаціональному управлінні та підвищенні внутрішньої ефективності регіональних угруповань. Натомість закордонні дослідники більшою мірою акцентують увагу на інструментальному боці процесу – фізичному усуненні бар'єрів для торгівлі. У той час як частина вітчизняних науковців зосереджується переважно на регіональному рівні міжнародної економічної інтеграції та відносинах усередині та поза конкретними угрупованнями, окремі закордонні автори розглядають її як загальний інструмент злиття національних економік із світовою економікою. Незважаючи на відмінності в акцентах, обидві групи

Таблиця 2

Визначення поняття «регіональна економічна інтеграція»

Автор	Визначення
Вітчизняні автори	
Лизун М.	«одночасне поєднання стихійних процесів інтенсифікації чи редукції комерційних та соціальних трансакцій у певному географічному регіоні під впливом ринкових факторів (регіоналізації) з низхідними стратегічними інституційними заходами суб'єктів формальної й неформальної влади щодо реорганізації взаємних відносин між державами в геополітичному просторі (регіоналізму)» [7, с. 98]
Матюшенко І. Ю., Беренда С. В., Резніков В. В.	«процес розвитку стійких економічних зв'язків та розподілу праці національних господарств, який, охоплюючи зовнішньоекономічний обмін і сферу виробництва, веде до тісного переплетення національних господарств і створення єдиного господарського комплексу в регіональному масштабі» [8, с. 52]
Шевчук О. В., Вовчук Л. А., Погорелова І. С.	«процес взаємодії економік країн певного регіону та їх внутрішньо-економічних структур, що здійснюється з метою економічної взаємовигоди та виявляється як інтернаціоналізація виробництва» [11, с. 239]
Закордонні автори	
Дженна Г. М., Ян З., Абдоллахіан М.	«процес зниження або усунення бар'єрів для ринкових обмінів. Хоча бажаним результатом є об'єднання різних ринків, цей процес також є політичним» [12, с. 560]
Кіпрота С. Дж., Сітьєнеї Ш. К.	«амбінний процес, спрямований на створення єдиного ринку, що складається з різних держав-членів. Він створює можливості та простір для більшої та тіснішої взаємодії та взаємозалежності між країнами. Він також включає економічну, соціальну, політичну, військову та безпекову інтеграцію, а також усунення торговельних бар'єрів» [14]
Оттавіано Дж. І. П.	«процес створення єдиного ринку товарів, послуг і факторів виробництва (капіталу та праці) через кордони країн, що належать до одного географічного регіону» [15]

Джерело: складено автором на основі [7, с. 98; 8, с. 52; 11, с. 239; 12, с. 560; 14; 15]

Визначення поняття «міжнародна економічна інтеграція»

Автор	Визначення
Вітчизняні автори	
Посохов І. М., Дюжев В. Г., Гусарова Д. М.	«процес, під час якого забезпечується спрощення економічних бар'єрів та відбуваються об'єднання економічних інтересів» [9, с. 27]
Приходько І. В.	«політико-економічний процес зближення та об'єднання держав з переплетінням їх економічних систем, з єдиною економічною політикою та наднаціональним політичним управлінням» [10, с. 97]
Резніков В. В.	«свого роду міжнародні економічні відносини регіонального економічного угруповання, кожен її учасник між собою і з партнерами, враховуючи виробництво, розподіл, обмін та споживання продукту всередині і поза інтеграційним угрупованням, спрямовані на підвищення ефективності відтворювального процесу окремого учасника та об'єднання в цілому» [18, с. 16]
Закордонні автори	
Ель-Аграа А. М.	«дискримінаційне усунення всіх торговельних перешкод між країнами-учасницями та встановлення певних елементів співробітництва та координації між ними» [13, с. 151]
Фам Т. Т., Чан Ч. М., Нгуєн Х. Ч.	«процес, за допомогою якого країни відкривають свої економіки та поєднують їх із світовою економікою через торгівлю, інвестиції та економічне співробітництво» [16]
Чанг К. С. П.	«процес усунення обмежень у міжнародній торгівлі, платежах та мобільності факторів виробництва» [17, с. 97]

Джерело: складено автором на основі [9, с. 27; 10, с. 97; 18, с. 16; 13, с. 151; 16; 17, с. 97]

авторів погоджуються, що базовою передумовою міжнародної економічної інтеграції є усунення економічних та торговельних бар'єрів, а також розвиток економічного співробітництва та об'єднання інтересів між державами.

Загалом, порівняння свідчить про те, що міжнародну економічну інтеграцію можна розглядати у вузькому розумінні (як усунення торговельних і регуляторних обмежень) та у широкому (як глибокий політико-економічний процес зближення національних економік із формуванням наднаціональних структур). Обидва підходи взаємодоповнюють один одного та відображають різні етапи або зрізи одного складного глобального процесу.

З метою систематизації наукових підходів та виявлення ключових відмінностей між зазначеними формами інтеграції доцільним є застосування критеріального підходу, який дає змогу структурувати їх за найбільш суттєвими ознаками. Такий підхід забезпечує не лише узагальнення існуючих теоретичних положень, а й створює передумови для подальшого розвитку концептуальних засад економічної інтеграції. У цьому контексті проведемо порівняльний аналіз регіональної та міжнародної

економічної інтеграції за низкою ключових критеріїв (табл. 4).

Проведений у табл. 4 критеріальний аналіз дає змогу виокремити низку принципових відмінностей між регіональною та міжнародною економічною інтеграцією, які мають як теоретичне, так і прикладне значення. Насамперед, відмінності простежуються у масштабі та локалізації інтеграційних процесів. Регіональна економічна інтеграція характеризується чіткою географічною прив'язкою до групи країн певного регіону, що зумовлює відносну однорідність економічних, політичних і соціальних умов. Натомість міжнародна економічна інтеграція має глобальний характер і охоплює значно ширший спектр економічних систем, що функціонують у різних інституційних середовищах. Суттєві відмінності також виявляються у ставленні до економічних бар'єрів. Якщо в межах регіональної економічної інтеграції акцент робиться на усуненні бар'єрів між країнами-учасницями, то міжнародна економічна інтеграція передбачає більш масштабне зниження обмежень у глобальному вимірі, що супроводжується складнішими механізмами координації. У контексті глибини взаємодії регіональна еко-

Таблиця 4

Порівняльний аналіз регіональної та міжнародної економічної інтеграції

Критерій	Регіональна економічна інтеграція	Міжнародна економічна інтеграція
Масштаб та локалізація	Чітко обмежена географічно (країни одного регіону)	Глобальна або транскордонна (світова економіка)
Ставлення до бар'єрів	Усунення бар'єрів всередині регіонального угруповання	Глобальне усунення обмежень для учасників
Глибина взаємодії	Дуже глибока: аж до створення єдиного ринку, політичної, військової та соціальної інтеграції	Більш широка, але часто менш глибока: фокус на торгівлі, інвестиціях, спрощенні платежів
Кінцевий результат	Створення єдиного господарського комплексу або єдиного ринку в регіоні	Поєднання національної економіки із світовою економікою

Джерело: складено автором на основі [7, с. 98; 8, с. 52; 9, с. 27; 10, с. 97; 11, с. 239; 12, с. 560; 13, с. 151; 14; 15; 16; 17, с. 97; 18, с. 16]

номічна інтеграція, як правило, досягає більшого рівня інституційної та економічної інтегрованості, включаючи формування спільних ринків і навіть елементів наднаціонального управління. Водночас міжнародна економічна інтеграція характеризується ширшим охопленням сфер взаємодії, однак часто залишається менш глибокою, концентруючись переважно на торговельних, інвестиційних та фінансових аспектах. Кінцеві результати інтеграційних процесів також відрізняються. Регіональна економічна інтеграція спрямована на формування єдиного господарського комплексу в межах конкретного регіону, тоді як міжнародна економічна інтеграція забезпечує включення національних економік у глобальну економічну систему.

Таким чином, проведене дослідження показує, що регіональна та міжнародна економічна інтеграція не є взаємозамінними категоріями, а відображають різні рівні та форми розвитку інтеграційних процесів.

Складемо структурно-логічну модель взаємозв'язку регіональної та міжнародної економічної інтеграції (рис. 2).

Як свідчить наведена на рис. 2 структурно-логічна модель, часта синонімізація понять «регіональна економічна інтеграція» та «міжнародна економічна інтеграція» у науковій літературі зумовлена наявністю широкого спектра спільних рис, відображених у зоні перетину. Обидва макроекономічні явища мають спільну фундаментальну основу: вони передбачають усунення торговельних та економічних бар'єрів, спрямовані на забезпечення мобільності чинників виробництва, сприяють зближенню та переплетінню національних економік і, зрештою, мають на меті отримання економічної взаємовигоди для країн-учасниць. Саме цей «спільний знаменник» часто призводить до термінологічної плутанини. Водночас проведений аналіз дає змогу стверджувати про принципову відмінність цих процесів за масштабом, ставленням до бар'єрів, глибиною взаємодії та кінцевим результатом. Регіональна економічна інтеграція є вужчою за територіальним охопленням, але значно глибшою за рівнем взаємопроникнення національних

економік. Натомість міжнародна економічна інтеграція позбавлена жорстких географічних обмежень і розглядається у глобальному масштабі. Цей процес є широким, проте він не обов'язково передбачає втрату частини національного суверенітету на користь наднаціональних інститутів, як це відбувається на регіональному рівні.

Отже, візуалізована модель підтверджує, що регіональна та міжнародна економічна інтеграція не є тотожними поняттями. Вони репрезентують різні макроекономічні рівні та форми об'єднання національних економік, що вимагає застосування диференційованого підходу до їх наукового дослідження.

Критичний аналіз існуючих підходів дав змогу виявити певну фрагментарність у трактуванні інтеграційних процесів. Вітчизняна наукова думка традиційно тяжіє до розгляду економічної інтеграції через призму виробничої кооперації, тоді як закордонна зосереджена на лібералізації міжнародних економічних відносин, забезпеченні мобільності чинників виробництва та усуненні бар'єрів.

З метою подолання розбіжностей та врахування сучасних реалій глобалізації, на основі морфологічного аналізу підходів вітчизняних та закордонних науковців з'ясовано доцільність чіткого розмежування понять «регіональна економічна інтеграція» та «міжнародна економічна інтеграція». На відміну від існуючих підходів, регіональну економічну інтеграцію варто розглядати як політико-економічний процес у межах чітко визначеного географічного середовища, тоді як міжнародну економічну інтеграцію – як ширший процес включення національних економік у світову економіку через усунення бар'єрів.

Таким чином, запропонований теоретико-методологічний підхід дає змогу усунути термінологічну синонімізацію, чітко розмежувати макроекономічні рівні інтеграційних процесів та формує надійне теоретичне підґрунтя для подальшого дослідження особливостей функціонування національної економіки у контексті міжнародних економічних відносин.

Висновки. У результаті дослідження узагальнено та систематизовано наукові підходи до трактування понять

Рис. 2. Структурно-логічна модель взаємозв'язку регіональної та міжнародної економічної інтеграції

Джерело: розроблено автором

«економічна інтеграція», «регіональна економічна інтеграція» та «міжнародна економічна інтеграція» в системі міжнародних економічних відносин. Встановлено, що в сучасному науковому дискурсі зберігаються термінологічна неоднозначність і тенденція до ототожнення окремих категорій економічної інтеграції, що ускладнює їхнє коректне теоретичне розмежування. Проведений порівняльний аналіз підходів вітчизняних і закордонних науковців дав змогу виявити, що вітчизняна наукова думка більшою мірою акцентує увагу на виробничій кооперації, структурних трансформаціях та інституційному регулюванні інтеграційних процесів, тоді як закордонні дослідники зосереджуються на лібералізації ринків, усуненні бар'єрів і посиленні економічної взаємозалежності держав.

Розроблено концептуальну модель економічної інтеграції, яка відображає взаємозв'язок між процесами, механізмами та результатами, а також бар'єрами, що на них впливають. Також побудовано структурно-логічну модель взаємозв'язку регіональної та міжнародної еко-

номічної інтеграції, що дало змогу виявити як їхні спільні риси, так і принципові відмінності. Доведено, що регіональна економічна інтеграція є більш локалізованою географічно, проте глибшою за ступенем інституційного зближення, тоді як міжнародна економічна інтеграція має ширший, глобальний характер і відображає процес включення національних економік у світову економічну систему.

Отже, запропонований концептуальний підхід дає змогу усунути термінологічну плутанину, забезпечити більш чітке розмежування відповідних понять і сформулювати цілісне бачення економічної інтеграції в системі міжнародних економічних відносин. Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання для подальших досліджень інтеграційних процесів, оцінювання перспектив участі національних економік у сучасних інтеграційних об'єднаннях, а також для аналізу можливостей інтеграційного розвитку національної економіки України в умовах глобалізації.

Список використаної літератури:

1. Крутько М. А. Ідентифікація інтеграції в соціально-економічному розвитку України. *Вісник ХНТУСГ: Економічні науки*. 2016. № 174. С. 218–223.
2. Пилипенко Г. М., Пилипенко Ю. І. Економічна теорія : навч. посіб. Дніпро : НТУ «ДП», 2022. 196 с.
3. Птащенко О. В. Особливості розвитку міжнародного маркетингу високих технологій в умовах глобалізації. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія: Економічні науки*. 2018. № 2 (121). С. 72–81.
4. Koné S. Is economic integration between developing countries a singular process? *Journal of Economic Integration*. 2012. Vol. 27. No. 3. P. 386–409.
5. Salvatore D. *International economics*. 11th ed. Hoboken : Wiley, 2013. 832 p.
6. Chen Y. The empirical study on producer service industry and economic growth in China: implication on economic integration. *Journal of Economic Integration*. 2024. Vol. 39. No. 4. P. 921–940.
7. Лизун М. Тенденції розвитку регіональної економічної інтеграції: методологічний аспект. *Журнал європейської економіки*. 2020. Т. 19. № 1. С. 85–101.
8. Матюшенко І. Ю., Беренда С. В., Резніков В. В. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навч. посіб. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 504 с.
9. Посохов І. М., Дюжев В. Г., Гусарова Д. М. Поняття економічної інтеграції та її основні характеристики. *Економіка. Фінанси. Право*. 2024. № 6. С. 25–31.
10. Приходько І. В. Теоретичні концепції міжнародної економічної інтеграції. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 19. № 1. С. 91–100.
11. Шевчук О. В., Вовчук Л. А., Погорелова І. С. Зовнішня політика країн АТР (1945–2000-і рр.) : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2016. 292 с.
12. Genna G. M., Yang Z., Abdollahian M. Regional integration and economic development: optimal or messy networks? *Journal of Economic Integration*. 2024. Vol. 39. No. 3. P. 557–589.
13. El-Agraa A. M. *International economic integration*. *International Trade*. London : Palgrave Macmillan, 1989. P. 151–193.
14. Kiprota S. J., Sitienei S. K. Regional economic integration initiative in Africa: a panacea for socio-economic development. *Trends in Technical & Scientific Research*. 2023. Vol. 6 (2). URL: <https://juniperpublishers.com/ttsr/pdf/TTSR.MS.ID.555684.pdf> (дата звернення: 20.03.2026).
15. Ottaviano G. I. P. Regional economic integration. *International Encyclopedia of Geography*. Hoboken : Wiley, 2017. P. 1–4.
16. Pham T. T., Tran T. M., Nguyen H. T. Factors affecting Vietnam's international economic integration. *International Journal of Education, Culture, and Society*. 2025. Vol. 3 (1). URL: <https://ejournal.yasin-alsys.org/IJECS/article/view/4117/3243> (дата звернення: 20.03.2026).
17. Chang C. C. P. Three Taiwan-China scenarios in the age of technological and economic integration: economic perspectives. *Journal of Futures Studies*. 2000. Vol. 5 (2). P. 95–108.
18. Резніков В. В. Державна політика у сфері європейської інтеграції України: теорія, методологія, практика : монографія. Харків : «Діса плюс», 2020. 364 с.

References:

1. Krutko M. A. (2016). Identyfikatsiia intehratsiiv v sotsialno-ekonomichnomu rozvytku Ukrainy [Identification of integration in socioeconomic development of Ukraine]. *Visnyk KhNTUSH: Ekonomichni nauky*, no. 174, pp. 218–223. (in Ukrainian)

2. Pylypenko H. M., Pylypenko Yu. I. (2022). *Ekonomichna teoriia* [Economic Theory]. Dnipro: Dnipro University of Technology. (in Ukrainian)
3. Ptashchenko O. V. (2018). Osoblyvosti rozvytku mizhnarodnoho marketynhu vysokykh tekhnolohii v umovakh hlobalizatsii [International high-tech marketing development trends in the context of globalization]. *Bulletin of the Kyiv National University of Technologies and Design. Series: Economic sciences*, no. 2 (121), pp. 72–81. (in Ukrainian)
4. Koné S. (2012). Is economic integration between developing countries a singular process? *Journal of Economic Integration*, vol. 27, no. 3, pp. 386–409.
5. Salvatore D. (2013). *International economics* (11th ed.). Hoboken: Wiley.
6. Chen Y. (2024). The empirical study on producer service industry and economic growth in China: implication on economic integration. *Journal of Economic Integration*, vol. 39, no. 4, pp. 921–940.
7. Lyzun M. (2020). Tendentsii rozvytku rehionalnoi ekonomichnoi intehtratsii: metodolohichniy aspekt [Trends in the development of regional economic integration: a methodological aspect]. *Journal of European Economy*, vol. 19, no. 1, pp. 85–101. (in Ukrainian)
8. Matiushenko I. Yu., Berenda S. V., Rieznikov V. V. (2015). *Yevrointehtratsiia Ukrainy v systemi mizhnarodnoi ekonomichnoi intehtratsii* [Ukraine's European integration in the system of international economic integration]. Kharkiv: V. N. Karazin Kharkiv National University. (in Ukrainian)
9. Posokhov I. M., Diuzhev V. H., Husarova D. M. (2024). Poniattia ekonomichnoi intehtratsii ta yii osnovni kharakterystyky [The concept of economic integration and its main characteristics]. *Economics. Finances. Law*, no. 6, pp. 25–31. (in Ukrainian)
10. Prykhodko I. V. (2015). Teoretychni kontseptsii mizhnarodnoi ekonomichnoi intehtratsii [Theoretical concepts of international economic integration]. *Ekonomichnyy analiz*, vol. 19, no. 1, pp. 91–100. (in Ukrainian)
11. Shevchuk O. V., Vovchuk L. A., Pohorielova I. S. (2016). *Zovnishnia polityka krain ATR (1945–2000-i rr.)* [Foreign policy of the Asia-Pacific countries (1945–2000s)]. Mykolaiv: Publishing Office of Petro Mohyla Black Sea National University. (in Ukrainian)
12. Genna G. M., Yang Z., Abdollahian M. (2024). Regional integration and economic development: optimal or messy networks? *Journal of Economic Integration*, vol. 39, no. 3, pp. 557–589.
13. El-Agraa A. M. (1989). International economic integration. *International Trade*. London: Palgrave Macmillan, pp. 151–193.
14. Kiprota S. J., Sitienei S. K. (2023). Regional economic integration initiative in Africa: a panacea for socio-economic development. *Trends in Technical & Scientific Research*, vol. 6 (2). Available at: <https://juniperpublishers.com/ttsr/pdf/TTSR.MS.ID.555684.pdf> (accessed: 20.03.2026).
15. Ottaviano G. I. P. (2017). Regional economic integration. *International Encyclopedia of Geography*. Hoboken: Wiley, pp. 1–4.
16. Pham T. T., Tran T. M., Nguyen H. T. (2025). Factors affecting Vietnam's international economic integration. *International Journal of Education, Culture, and Society*, vol. 3 (1). Available at: <https://ejournal.yasin-alsys.org/IJECS/article/view/4117/3243> (accessed: 20.03.2026).
17. Chang C. C. P. (2000). Three Taiwan-China scenarios in the age of technological and economic integration: economic perspectives. *Journal of Futures Studies*, vol. 5 (2), pp. 95–108.
18. Rieznikov V. V. (2020). *Derzhavna polityka u sferi yevropeiskoi intehtratsii Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka* [State policy in the sphere of Ukraine's European integration: theory, methodology, and practice]. Kharkiv: "Disa plus". (in Ukrainian)

Vladyslav Lesiuk, PhD in Economics, Assistant of the Department of Economics and Public Administration, Poltava State Agrarian University

CONCEPTUALIZATION OF ECONOMIC INTEGRATION PROCESSES IN THE SYSTEM OF INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS

The article examines the conceptual foundations of economic integration within the system of international economic relations and substantiates the need for a clearer differentiation of the related categories used in modern economic discourse. The relevance of the study is determined by the growing scale and complexity of integration processes in the global economy, as well as by the persistent fragmentation and inconsistency of the conceptual and categorical framework used to describe them. The purpose of the article is to systematize scientific approaches to the interpretation of economic integration and to distinguish between regional and international economic integration in the system of international economic relations. The study is based on the methods of theoretical generalization, comparative analysis, systematization, structural-logical modeling, and morphological analysis. As a result of the research, a conceptual model of economic integration was developed, reflecting the interrelationship among processes, mechanisms, and outcomes, as well as the barriers affecting each of them. In addition, a structural-logical model of the relationship between regional and international economic integration was proposed, which made it possible to identify both their common characteristics and their fundamental differences. The scientific novelty of the article lies in the substantiation of a differentiated approach to the interpretation of regional and international economic integration. Unlike the widespread practice of treating these concepts as synonymous, the article demonstrates that regional economic integration should be understood as a political and economic process occurring within a clearly defined geographical region, whereas international economic integration should be regarded as a broader process involving the integration of national economies into the world economy through the reduction of barriers and the intensification of

economic cooperation. The practical significance of the research lies in the possibility of using the proposed conceptual provisions for further studies of national economies in the context of globalization and for assessing the prospects and constraints of modern integration associations.

Key words: *economic integration, regional economic integration, international economic integration, international economic relations, world economy.*

Дата надходження статті: 15.04.2026

Дата прийняття статті: 06.05.2026

Дата публікації статті: 29.05.2026